

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 10ης Απριλίου 2003 *

Στην υπόθεση C-437/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Landesarbeitsgericht München (Γερμανία), προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Giulia Pugliese

και

Finmeccanica SpA, Betriebsteil Alenia Aerospazio,

η έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, της προπαρατεθείσας Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους D. A. O. Edward, προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, A. La Pergola, P. Janī (εισηγητή), S. von Bahg και A. Rosas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η G. Pugliese, εκπροσωπούμενη από τον T. Simons, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Wagner,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την G. Amodeo, επικουρούμενη από τον A. Robertson, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους A.-M. Rouchaud και W. Bogensberger,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις που ανέπτυξαν η G. Pugliese και η Επιτροπή κατά τη συνεδρίαση της 13ης Ιουνίου 2002,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 11ης Φεβρουαρίου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Νοεμβρίου 2000, το Landesarbeitsgericht München υπέβαλε, κατ'εφαρμογήν του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, δύο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως αυτής (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της

9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρησή του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της G. Pugliese, Ιταλίδας υπηκόου κατοίκου Ρώμης (Ιταλία), και της εταιρίας ιταλικού δικαίου Finmeccanica SpA, εγκατάσταση Alenia Aerospazio (στο εξής: Finmeccanica), με έδρα τη Ρώμη, σχετικά με την απόδοση ορισμένων εξόδων και την επιβολή ορισμένων πειθαρχικών μέτρων στο πλαίσιο της συναφθείσας μεταξύ των διαδίκων συμβάσεως εργασίας.

Νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως ορίζει:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

- 1) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή ως προς διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας, ο τόπος αυτός είναι εκείνος όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του, ή, αν ο εργαζόμενος δεν εκτελεί συνήθως την

εργασία του στην ίδια πάντα χώρα, ο εργοδότης είναι δυνατόν να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου ήταν ή είναι εγκατεστημένη η επιχείρηση που τον προσέλαβε».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 4 Στις 5 Ιανουαρίου 1990, η G. Pugliese και η εταιρία ιταλικού δικαίου Aeritalia Aerospaziale Italiana SpA (στο εξής: Aeritalia) συνήψαν σύμβαση εργασίας σύμφωνα με την οποία η πρώτη θα προσλαμβάνονταν, από τις 17 Ιανουαρίου 1990, ως υπάλληλος της δεύτερης με τόπο απασχολήσεως την εγκατάστασή της στο Τορίνο (Ιταλία).
- 5 Στις 17 Ιανουαρίου 1990 η G. Pugliese ζήτησε από την Aeritalia την υπαγωγή της στο «καθεστώς της αναμονής» (regime di aspettativa) λόγω της μεταθέσεώς της σε θέση εργασίας της εταιρίας γερμανικού δικαίου Eurofighter Zagdflugzeug GmbH (στο εξής: Eurofighter), με έδρα το Μόναχο (Γερμανία), στην οποία η Aeritalia κατείχε μερίδιο συμμετοχής 21 %.
- 6 Με έγγραφο της 18ης Ιανουαρίου 1990, η Aeritalia δέχθηκε, από 1ης Φεβρουαρίου 1990, το αίτημα αυτό. Η Aeritalia δεσμεύθηκε, μεταξύ άλλων, να αναλάβει την καταβολή των εισφορών της G. Pugliese όσον αφορά προαιρετική ασφάλιση στην Ιταλία και να της αναγνωρίσει, κατά την επιστροφή της στην επιχείρηση, προϋπηρεσία αντίστοιχη προς τη διάρκεια της απασχολήσεώς της στην Eurofighter. Η Aeritalia δεσμεύθηκε επίσης να αποδώσει στην G. Pugliese ορισμένα έξοδα ταξιδιού και να της καταβάλει επίδομα στέγης ή τα έξοδά της μισθώματος για την περίοδο της απασχολήσεώς της στην Eurofighter.

- 7 Στις 12 και 31 Ιανουαρίου 1990, η G. Pugliese και η Eurofighter συνήψαν σύμβαση εργασίας σύμφωνα με την οποία η G. Pugliese προσλαμβάνόταν από την 1η Φεβρουαρίου 1990. Ύστερα από την ημερομηνία αυτή, η τελευταία άσκησε τα καθήκοντά της στο Μόναχο.
- 8 Το 1990 η Aeritalia αποκτήθηκε από τη Finmeccanica. Το 1995, η τελευταία πληροφοφόρησε την G. Pugliese ότι η «θέση της αναμονής» (posizione di aspettativa) θα τερματιζόταν στις 29 Φεβρουαρίου 1996. Ύστερα από επανειλημμένα αιτήματα της G. Pugliese, η Finmeccanica δέχθηκε να παρατείνει τη θέση της αναμονής εντός της Eurofighter μέχρι τις 30 Ιουνίου 1998. Αντιθέτως, η εν λόγω επιχείρηση αρνήθηκε να εξακολουθήσει να της αποδίδει τα έξοδά της ταξιδιού και στέγης ύστερα από την 1η Ιουνίου 1996.
- 9 Επειδή η G. Pugliese δεν συμμορφώθηκε προς την πρόσκληση της Finmeccanica να παρουσιασθεί την 1η Ιουλίου 1998 στις εγκαταστάσεις της του Τορίνου προκειμένου να αναλάβει εκεί υπηρεσία, διώχθηκε πειθαρχικώς.
- 10 Στις 9 Φεβρουαρίου 1998, η G. Pugliese προσέφυγε στο Arbeitsgericht München ζητώντας από τη Finmeccanica την απόδοση των εξόδων της στέγης από 1ης Ιουνίου 1996 καθώς και των εξόδων της ταξιδιού ύστερα από το δεύτερο εξάμηνο του 1996. Στη συνέχεια, η G. Pugliese συμπλήρωσε το αίτημά της αμφισβητώντας τα ληφθέντα κατ' αυτής πειθαρχικά μέτρα.
- 11 Με απόφαση της 19ης Απριλίου 1998, το Arbeitsgericht München απέρριψε την αγωγή λόγω ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας.

- 12 Κατόπιν εφέσεως που άσκησε η G. Pugliese, το Landesarbeitsgericht München, κρίνοντας ότι η διαφορά έθετε προβλήματα ερμηνείας της Συμβάσεως, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν της διαδικασία και να υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί το Μόναχο, στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ Ιταλίδας υπηκόου και εταιρίας ιταλικού δικαίου με έδρα την Ιταλία, διαφορά η οποία προκύπτει από σύμβαση εργασίας η οποία έχει συναφθεί μεταξύ αυτών και η οποία προσδιορίζει το Τορίνο ως τόπο εργασίας, τον τόπο όπου εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, δεύτερο τμήμα φράσεως, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, όταν, ύστερα από αίτημα της μισθωτής, η σύμβαση εργασίας έχει προσωρινώς ανασταλεί για τη “θέση αναμονής” της εργαζόμενης που κατέχει κατά την περίοδο αυτή θέση σ’ εταιρία γερμανικού δικαίου στην έδρα της στο Μόναχο, με την έγκριση μεν του Ιταλού εργοδότη, αλλά βάσει αυτοτελούς συμβάσεως εργασίας, κατά τη διάρκεια της οποίας ο Ιταλός εργοδότης δεσμεύεται να της διαθέσει διαμέρισμα στο Μόναχο ή να αναλάβει το κόστος ενός τέτοιου διαμερίσματος καθώς και τα έξοδα που αντιστοιχούν σε δύο ταξίδια, ετησίως, από το Μόναχο στη χώρα καταγωγής της;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, δύναται η εργαζόμενη, στο πλαίσιο της διαφοράς της με τον Ιταλό εργοδότη, βάσει της συμβάσεως της εργασίας και με σκοπό την καταβολή των εξόδων μισθώματος και των εξόδων των δύο ταξιδίων, ετησίως, προς τη χώρα καταγωγής της, να επικαλεστεί τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου εκπληρώσεως, κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 5, σημείο 1, πρώτο μέρος της περιόδου, της Συμβάσεως των Βρυξελλών;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 13 Επιβάλλεται, προκαταρκτικώς, να σημειωθεί ότι η κατάσταση επί της οποίας οφείλει να αποφανθεί το αιτούν δικαστήριο αφορά την περίπτωση εργαζομένου ο οποίος συνήψε, διαδοχικώς, δύο συμβάσεις εργασίας με δύο διαφορετικούς εργοδότες,

λαμβανομένου υπόψη ότι ο πρώτος ήταν πλήρως ενημερωμένος σχετικά με τη σύναψη της δεύτερης συμβάσεως και είχε συναινέσει στην αναστολή της πρώτης συμβάσεως. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να προσδιοριστεί αν, ως γερμανικό δικαστήριο, έχει διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθεί σε διαφορά μεταξύ του εργαζομένου και του πρώτου εργοδότη στην περίπτωση κατά την οποία ο εργαζόμενος έχει ασκήσει τη δραστηριότητά του στην υπηρεσία του δεύτερου εργοδότη στη Γερμανία, και τούτο μολονότι η συναφθείσα με τον πρώτο εργοδότη σύμβαση όριζε τον τόπο εργασίας στην Ιταλία.

- 14 Σ' αυτήν την αλληλουχία, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να μάθει αν το άρθρο 5, σημείο 1, δεύτερο μέρος της περιόδου, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, σε διαφορά μεταξύ ενός εργαζομένου και του πρώτου εργοδότη, έναντι του οποίου οι υποχρεώσεις του εργαζομένου έχουν ανασταλεί, πρέπει ο τόπος όπου ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του έναντι του δεύτερου εργοδότη να θεωρηθεί ως ο τόπος όπου ο εν λόγω εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του στο πλαίσιο της συμβάσεως με τον πρώτο εργοδότη.
- 15 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, έχει σημασία να υπομνησθεί προκαταρκτικώς η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως όταν η διαφορά έχει σχέση με ατομική σύμβαση εργασίας.
- 16 Πρώτον, από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, προκειμένου περί αυτού του είδους συμβάσεων, ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής που χρησιμεύει ως βάση του αιτήματος, που αποτελεί το αντικείμενο αυτής της διατάξεως της Συμβάσεως, πρέπει να προσδιορισθεί βάσει ομοιομόρφων κριτηρίων που το Δικαστήριο οφείλει να καθορίσει στηριζόμενο στο σύστημα και τους στόχους της Συμβάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 1993, C-125/92, Mulox IBC, Συλλογή 1993, σ. I-4075, σκέψη 10, 11 και 16· της 9ης Ιανουαρίου 1997, C-383/95, Rutten, Συλλογή 1997, σ. I-57, σκέψεις 12 και 13, και της 27ης Φεβρουαρίου 2002, C-37/00, Weber, Συλλογή 2002, σ. I-2013, σκέψη 38). Πράγματι, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι μια τέτοια αυτοτελής ερμηνεία είναι η μόνη που μπορεί να διασφαλίσει την ομοιόμορφη εφαρμογή της Συμβάσεως της οποίας ο στόχος συνίσταται, ιδίως, στην ενοποίηση

των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων των συμβαλλομένων κρατών διά της αποφυγής, στο μέτρο του δυνατού, του πολλαπλασιασμού των περιπτώσεων διεθνούς δικαιοδοσίας σχετικά με μία και την αυτή έννομη σχέση και στην ενδυνάμωση της έννομης προστασίας των εγκατεστημένων στην Κοινότητα προσώπων, επιτρέποντας, ωστόσο, στον ενάγοντα να εντοπίζει ευχερώς το δικαστήριο στο οποίο μπορεί να προσφύγει και στον εναγόμενο να προβλέπει λογικώς αυτό ενώπιον του οποίου μπορεί να εναχθεί (βλ. τις προπαρατεθείσες αποφάσεις της Mulox IBC, σκέψη 11, και Rutten, σκέψη 13).

- 17 Δεύτερον, το Δικαστήριο κρίνει ότι ο κανόνας περί ειδικής διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως δικαιολογείται από την ύπαρξη ενός ιδιαίτερου στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου που καλείται να την εκδικάσει, ώστε να διασφαλίζεται η ορθή απονομή της δικαιοσύνης καθώς επίσης να καθίσταται δυνατή η λυσιτελής οργάνωση της δίκης, και ότι το δικαστήριο του τόπου στον οποίο πρέπει να εκπληρωθεί η υποχρέωση που έχει ο εργαζόμενος να ασκεί τις συμφωνηθείσες δραστηριότητες είναι το καταλληλότερο για την επίλυση της διαφοράς που μπορεί να ανακύψει από μια σύμβαση εργασίας (βλ., μεταξύ άλλων, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Mulox IBC, σκέψη 17, Rutten, σκέψη 16, και Weber, σκέψη 39).
- 18 Τρίτον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, όταν πρόκειται για συμβάσεις εργασίας, κατά την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η μέριμνα διασφάλισης της κατάλληλης προστασίας του εργαζομένου, ως του πλέον αδυνάτου, από κοινωνική άποψη, συμβαλλομένου και ότι μια τέτοια προστασία διασφαλίζεται καλύτερα εάν οι εκ συμβάσεως εργασίας διαφορές υπάγονται στη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του έναντι του εργοδότη, και τούτο στο μέτρο που σ' αυτόν ακριβώς τον τόπο ο εργαζόμενος δύναται, με λιγότερα έξοδα, να προσφύγει στη δικαιοσύνη ή να αμυνθεί (προπαρατεθείσες αποφάσεις Mulox IBC, σκέψεις 18 και 19· Rutten, σκέψη 17, και Weber, σκέψη 40).
- 19 Επομένως, το Δικαστήριο συνάγει ότι το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, όταν πρόκειται για συμβάσεις εργασίας, ο τόπος εκπληρώσεως της σχετικής παροχής, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, είναι ο τόπος όπου ο εργαζόμενος ασκεί πράγματι τις συμφωνηθείσες με τον εργοδότη του δραστηριότητες (οι

προπαρατεθείσες αποφάσεις Mulox IBC, σκέψη 20· Rutten, σκέψη 15, και Weber, σκέψη 41). Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, στην περίπτωση όπου ένας εργαζόμενος εκπληρώνει τις απορρέουσες από τη σύμβασή του εργασίας υποχρεώσεις σε περισσότερα του ενός συμβαλλόμενα κράτη, ο τόπος όπου εκτελεί συνήθως την εργασία του, κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, είναι ο τόπος στον οποίο, ή από τον οποίο, ενόψει όλων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, εκπληρώνει, στην πραγματικότητα, το ουσιώδες μέρος των έναντι του εργοδότη του υποχρεώσεων (προπαρατεθείσες αποφάσεις Mulox IBC, σκέψη 26· Rutten, σκέψη 23, και Weber, σκέψη 58).

- 20 Η υπό κρίση υπόθεση είναι διαφορετική από αυτές επί των οποίων εκδόθηκαν οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Mulox IBC, Rutten και Weber, καθόσον, κατά την κρίσιμη για τη διαφορά της κύριας δίκης περίοδο, η ασκούμενη από την G. Pugliese δραστηριότητα εκτελέστηκε σ' ένα και μόνον τόπο. Όμως, ο τόπος αυτός δεν είναι αυτός που είχε ορισθεί με τη συναφθείσα με τον εναγόμενο στην κύρια δίκη εργοδότη σύμβαση εργασίας, αλλά διαφορετικός, που είχε ορισθεί με άλλη σύμβαση εργασίας συναφθείσα με άλλον εργοδότη.
- 21 Όπως έχει γίνει δεκτό, σύμφωνα με όλες τις κατατεθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου παρατηρήσεις, το ζήτημα εάν ο τόπος όπου ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις έναντι ενός εργοδότη υποχρεώσεις του μπορεί να θεωρηθεί ως ο τόπος όπου εκτελεί συνήθως την εργασία του, προκειμένου περί της εφαρμογής του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με άλλη σύμβαση εργασίας, εξαρτάται από τον βαθμό στον οποίο αυτές οι δύο συμβάσεις συνδέονται.
- 22 Προκειμένου περί των προϋποθέσεων που πρέπει να συντρέχουν για να υφίσταται ένας τέτοιος σύνδεσμος, οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να προσδιοριστούν ενόψει των στόχων του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως, όπως έχουν καθορισθεί με την προπαρατεθείσα στη σκέψη 16 έως 19 της παρούσας αποφάσεως νομολογία. Μολονότι η νομολογία αυτή δεν μπορεί να ισχύσει πλήρως στην υπό κρίση υπόθεση, γεγονός είναι πάντως ότι ασκεί επιρροή στο μέτρο που υπογραμμίζει ότι το άρθρο 5, σημείο 1 της Συμβάσεως πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ώστε να αποφεύγεται ο

πολλαπλασιασμός των εχόντων διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίων, να επιτρέπεται στον εναγόμενο να προβλέπει λογικώς ενώπιον ποίου δικαστηρίου είναι δυνατόν να εναχθεί και να διασφαλίζεται η κατάλληλη προστασία στον εργαζόμενο ως το πλέον αδύναμο συμβαλλόμενο μέρος.

23 Οι δύο πρώτοι στόχοι συνεπάγονται ότι, όταν ο εργαζόμενος συνδέεται με δύο διαφορετικούς εργοδότες, ο πρώτος εργοδότης μπορεί να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου ο εργαζόμενος ασκεί τη δραστηριότητά του προς όφελος του δεύτερου εργοδότη μόνον όταν ο ίδιος ο πρώτος εργοδότης έχει, κατά χρονικό σημείο της συνάψεως της δεύτερης συμβάσεως, συμφέρον για την εκτέλεση της υπηρεσίας που ο μισθωτός θα παράσχει στον δεύτερο εργοδότη σε τόπο που έχει αποφασισθεί από τον τελευταίο.

24 Ο τρίτος στόχος συνεπάγεται ότι η ύπαρξη αυτού του συμφέροντος δεν πρέπει να διαπιστώνεται με ακρίβεια, με βάση τυπικά και αποκλειστικά κριτήρια, αλλά πρέπει να εκτιμάται σφαιρικώς, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων. Μεταξύ των ασκούντων επιρροή παραγόντων μπορούν να μνημονευθούν ιδίως:

— το γεγονός ότι η σύναψη της δευτέρας συμβάσεως είχε προβλεφθεί κατά τη σύναψη της πρώτης,

— το γεγονός ότι η πρώτη σύμβαση τροποποιήθηκε ενόψει της συνάψεως της δευτέρας συμβάσεως,

— το γεγονός ότι μεταξύ των δύο εργοδοτών υφίσταται οργανικός οικονομικός σύνδεσμος,

- το γεγονός ότι μεταξύ των δύο εργοδοτών υφίσταται συμφωνία προβλέπουσα πλαίσιο για τη συνύπαρξη των δύο συμβάσεων,

- το γεγονός ότι ο πρώτος εργοδότης διατηρεί διευθυντική εξουσία επί του απασχολουμένου,

- το γεγονός ότι ο πρώτος εργοδότης μπορεί να αποφασίζει σχετικά με τη διάρκεια της δραστηριότητας του εργαζομένου στον δεύτερο εργοδότη,

25 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει, ενόψει αυτών ή άλλων σχετικών παραγόντων, εάν οι περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης επιτρέπουν να διαπιστωθεί εάν έχει συμφέρον ο πρώτος εργοδότης για την εκ μέρους της G. Pugliese εκτέλεση της υπηρεσίας που παρέχεται εντός της Γερμανίας στο πλαίσιο της συναφθείσας με τον δεύτερο εργοδότη συμβάσεως εργασίας.

26 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση ότι το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, σε διαφορά μεταξύ εργαζομένου και πρώτου εργοδότη, ο τόπος όπου ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις παροχές έναντι του δεύτερου εργοδότη μπορεί να θεωρηθεί ως ο τόπος όπου εκτελεί συνήθως την εργασία του, εφόσον ο πρώτος εργοδότης, έναντι του οποίου οι υποχρεώσεις του εργαζομένου έχουν ανασταλεί, έχει ο ίδιος, κατά το χρονικό σημείο της συνάψεως της δεύτερης συμβάσεως, συμφέρον για την εκτέλεση της υπηρεσίας που ο εργαζόμενος πρόκειται να παράσχει στον δεύτερο εργοδότη σε τόπο που έχει αποφασισθεί από τον τελευταίο. Η ύπαρξη ενός τέτοιου συμφέροντος πρέπει να εκτιμηθεί σφαιρικώς, λαμβανομένων υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 27 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται σχετικά με το ζήτημα εάν, σε περίπτωση που δεν θα διέθετε διεθνή αρμοδιότητα ως δικαστήριο του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του, θα μπορούσε να αντλήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του από άλλο στοιχείο. Κατ' ουσίαν, ζητεί να μάθει αν το άρθρο 5, σημείο 1, πρώτο μέρος της περιόδου, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί ατομικών συμβάσεων εργασίας, μπορεί να ληφθεί υπόψη ο τόπος εκπληρώσεως άλλης παροχής καθώς και της υποχρεώσεως του εργαζομένου να εκτελεί την εργασία του, όπως η υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει τα έξοδα μισθώματος σε άλλη χώρα και τα έξοδα ταξιδιού προς τη χώρα καταγωγής, μπορεί να θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία του.
- 28 Στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί απάντηση μόνο στο μέτρο που, κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο δεν θα μπορούσε να διαπιστώσει την ύπαρξη συμφέροντος του πρώτου εργοδότη για την εκτέλεση στη Γερμανία της υπηρεσίας που η G. Pugliese παρέχει εντός της Γερμανίας στο πλαίσιο της δεύτερης συμβάσεως εργασίας που έχει συναφθεί με την Eurofighter.
- 29 Όπως σαφώς προκύπτει από την παρατεθείσα στη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως νομολογία, στο πλαίσιο διαφοράς εκ συμβάσεως εργασίας, η μόνη παροχή που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 1, της Συμβάσεως είναι αυτή του εργαζομένου να εκτελεί τις συμφωνηθείσες με τον εργοδότη του δραστηριότητες.
- 30 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί συμβάσεων εργασίας,

ο τόπος όπου ο εργαζόμενος εκτελεί την εργασία του είναι ο μόνος τόπος εκπλήρωσης της παροχής που μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον προσδιορισμό του έχοντος διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 31 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική Κυβέρνηση και το Ηνωμένο Βασίλειο καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν επιστρέφονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, έναντι των διαδικιών της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπόδισης που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με διάταξη της 11ης Φεβρουαρίου 2000, το Landesarbeitsgericht München, αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις,**

όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας, με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, έχει την έννοια ότι, σε μια διαφορά μεταξύ εργαζομένου και πρώτου εργοδότη, ο τόπος όπου εργαζόμενος εκπληρώνει τις παροχές έναντι του δεύτερου εργοδότη μπορεί να θεωρηθεί ως ο τόπος όπου εκτελεί συνήθως την εργασία του, εφόσον ο πρώτος εργοδότης, έναντι του οποίου οι υποχρεώσεις του εργαζομένου έχουν ανασταλεί, έχει ο ίδιος, κατά το χρονικό σημείο της συνάψεως της δεύτερης συμβάσεως, συμφέρον για την εκτέλεση της υπηρεσίας που ο εργαζόμενος πρόκειται να παράσχει στον δεύτερο εργοδότη σε τόπο που έχει αποφασισθεί από τον τελευταίο. Η ύπαρξη ενός τέτοιου συμφέροντος πρέπει να εκτιμηθεί σφαιρικώς, λαμβανομένων υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων.

- 2) Το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί συμβάσεων εργασίας, ο τόπος όπου ο εργαζόμενος εκτελεί την εργασία του είναι ο μόνος τόπος εκπλήρωσεως παροχής που μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον προσδιορισμό του έχοντος διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου.

Edward

La Pergola

Jann

von Bahr

Rosas

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Απριλίου 2003.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

R. Grass

M. Wathelet